

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Кафедра «Композиційні матеріали, хімія та технології».
 (найменування кафедри, яка відповідає за дисципліну)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
 В.о. декана Факультету
 будівництва, архітектури та дизайну
Ольга БАБЕНКО
 «11» Вересня 2025 року

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 02 Технологія виробництва і обробки матеріалів
 (шифр за відповідною освітньою програмою та назва навчальної дисципліни)

освітня програма Композиційні та порошкові матеріали, покриття
 (назва освітньої програми (спеціалізації))

спеціальність G8 Матеріалознавство
 (код і найменування спеціальності)

галузь знань G Інженерія, виробництво та будівництво
 (код і найменування галузі)

ступінь вищої освіти бакалавр
 (назва ступеня вищої освіти)

програма з дисципліни «Технологія виробництва і обробки матеріалів»
(назва навчальної дисципліни)

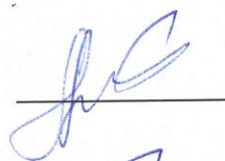
спеціальності G8 Матеріалознавство,
(код і найменування спеціальності)

освітня програма (спеціалізація) Композиційні та порошкові матеріали, покриття.
(назва освітньої програми (спеціалізації))

Розробник (и): Олександр МІТЯЄВ, професор кафедри «Композиційні матеріали, хімія та технології», професор, д-р. техн. наук.
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

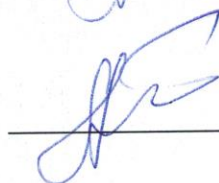
Програма погоджена:

В.о. завідувача кафедри «Композиційні матеріали, хімія та технології»,
на якій виконується освітній компонент

Іван АКІМОВ
«05» вересня 2025

Гарант освітньої програми

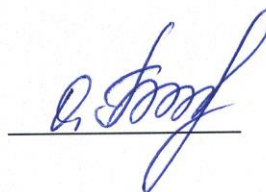

Іван АКІМОВ
«05» вересня 2025

Схвалено науково-методичною комісією Факультету будівництва, архітектури та дизайну
(найменування факультету)

Протокол від «11» вересня 2025 року № 1.

Голова науково-методичної комісії

Ольга БАБЕНКО
«11» вересня 2025

1. Опис навчальної дисципліни

Загальна характеристика

Обов'язковий освітній компонент	
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Галузь знань	G Інженерія, виробництво та будівництво
Спеціальність	G8 Матеріалознавство
Обмеження щодо форм навчання	Без обмежень

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів	4	
Модулів	2	-
Змістових модулів	6	-
Семестр	1	1
Загальна кількість годин	120	
з них аудиторних:	48	6
лекції	32	2
практичні	-	-
лабораторні	16	6
семінарські	-	-
з них самостійної роботи:	72	112
Занять на тиждень	2	6
Індивідуальні завдання		
Форма контролю	залік	
Курсова робота (проект) (загальний обсяг)	-	

2. Мета навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є ознайомлення з відомостями про основні властивості сталі, чавуну, кольорових металів та їх сплавів; про методи контролю структури, механічних та службових властивостей матеріалів; про властивості та особливості одержання виробів методами порошкової металургії; про властивості, способи одержання та області застосування виробів з пластмас, гуми, силікатних та композиційних матеріалів. Одержання основних понять про технологію виробництва заготовок деталей машин методами лиття, обробки тиском та зварювання, а також про основні методи обробки заготовок різанням. Ознайомлення з сучасними методами покращення якості деталей та підвищення техніко-економічних показників технологічних операцій одержання та обробки матеріалів. Створення у студентів певного загального інженерного кругозору, допомога їм у подальшому вивченні інженерних дисциплін.

3. Завдання вивчення дисципліни

Основне завдання навчальної дисципліни «Технологія виробництва і обробки металів» – ознайомлення студентів з загальною класифікацією конструкційних матеріалів, технологіями їх виробництва, принципами підбору матеріалів для виробництва конкретних виробів і технологічними методами оброблення (лиття, оброблення тиском, зварювання, оброблення різанням).

4. Пререквізіти і постреквізіти навчальної дисципліни

Пререквізіти: немає.

5. Характеристика навчальної дисципліни

Загальні компетентності:

1. КЗ.01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
2. КЗ.12. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Фахові компетентності:

1. СК.03. Здатність ефективно використовувати технічну літературу та інші джерела інформації в галузі матеріалознавства.
2. СК.06. Здатність використовувати практичні інженерні навички при вирішенні професійних завдань.
3. СК.08. Здатність застосовувати знання і розуміння міждисциплінарного інженерного контексту і його основних принципів у професійній діяльності.
4. СК.09. Здатність застосовувати сучасні методи дослідження структури, механічних, властивостей матеріалів.
5. СК.10. Здатність застосовувати навички роботи із випробувальним устаткуванням для вирішення матеріалознавчих завдань.

Очікувані програмні результати навчання:

1. ПРН.13. Розуміти будову металевих, неметалевих, композиційних та функціональних матеріалів та обирати оптимальні методи модифікації їх властивостей. Кваліфіковано вибирати матеріали для виробів різного призначення.

2. ПРН.17. Здійснювати технологічне забезпечення виготовлення матеріалів та виробів з них.

3. ПРН.24. Знання технічних характеристик, умов роботи, застосування виробничого обладнання для обробки матеріалів та контрольованих вимірювальних приладів.

4. ПРН.26. Знання основних технологій виготовлення, оброблення, випробування матеріалів та умов їх застосування.

6. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Будова та властивості конструкційних матеріалів.

Тема 1. Вступ. Класифікація, основні властивості конструкційних матеріалів, методи їх визначення. Будова металів. Основні відомості про сплави.

Тема 2. Залізо-вуглецеві сплави. Інфраструктура чорної металургії. Діаграми стану сплавів, їх практичне використання. Сталі та чавуни, їх класифікація та маркування. Обладнання галузі та інноваційні технології виробництва. Мікроструктура у рівноважному стані. Вплив вуглецю та постійних домішок на будову та властивості. Поняття про леговані сталі та чавуни.

Тема 3. Основи теорії термічної обробки. Метастабільні структури. Основні види термічної обробки: відпал, нормалізація, гартування відпуск. Вплив термічної обробки на структуру та властивості сталей. Поняття про хіміко-термічну обробку.

Тема 4. Кольорові метали та їх сплави. Склад, будова, властивості. Маркування. Области використання. Порошкові матеріали. Види та властивості. Области використання.

Змістовий модуль 2. Технологія ливарного виробництва.

Тема 5. Місце та значення ливарного виробництва в машинобудуванні. Сучасний стан ливарного виробництва. Схема та основні способи виготовлення виливків. Ливарні сплави, класифікація, вимоги до ливарних сплавів. Ливарні властивості сплавів. Явища, що супроводжують затвердіння виливків. Лиття у піщані форми.

Тема 6. Спеціальні способи виготовлення виливків. Переваги та недоліки. Виготовлення виливків в оболонкових формах, за витоплюваними моделями, в кокілях, відцентровим способом, під тиском, безперервним виливанням.

Змістовий модуль 3. Технологія оброблення металів тиском (ОМТ).

Тема 7. Суть, особливості, характеристика, сучасний стан та перспективи розвитку основних видів ОМТ. Фізико-механічні основи ОМТ. Механізм пластичного деформування. Температурний інтервал та режим нагрівання.

Особливості нагрівання заготовок у печах індукційним або електроконтактним методами. Фактори, що впливають на пластичність. Нагрівання металу перед ОМТ. Прокатне виробництво. Суть та різновиди процесу, інструменти та обладнання. Кування. Суть процесу та технологічні операції.

Тема 8. Пресування та волочіння. Основні технологічні операції. Сортамент виробів. Інструмент та обладнання, готова продукція.

Тема 9. Штампування. Суть і різновиди. Інструмент та обладнання. Об'ємне, листове штампування, нові методи листового штампування.

Модуль 2.

Змістовий модуль 4. Технологія зварювального виробництва.

Тема 10. Фізична суть та класифікація способів зварювання. Електричне, ручне дугове зварювання. Автоматичне дугове зварювання під флюсом, дугове зварювання у захисних газах, інші види дугового зварювання. Їх особливості, переваги, області застосування.

Тема 11. Газове зварювання. Зварювання тиском. Суть процесу та основні види електроконтактного зварювання. Режими, обладнання. Наплавлення та напilenня. Паяння металів. Вогневе різання металів. Газокисневе різання. Дугове та плазмове-дугове різання.

Змістовий модуль 5. Технологія оброблення металів різанням (ОМР).

Тема 12. Основні методи ОМР. Класифікація рухів при ОМР. Явища та процеси, що супроводжують ОМР. Інструментальні матеріали для ОМР.

Тема 13. Оброблення на токарних і фрезерних верстатах. Схеми оброблення. Типи фрез та їх призначення. Основні види фрезерних робіт. Оброблення заготовок на свердлильних верстатах. Інструмент та обладнання.

Тема 14. Оброблення заготовок на стругальних, довбальних та протяжних, верстатах. Інструмент та обладнання. Види робіт. Обробні (оздоблювальні) роботи. Хонінгування, суперфініш, притирання. Основні поняття про електроерозійні, електрохімічні та променеві методи оброблення.

Змістовий модуль 6. Неметалеві конструкційні матеріали.

Тема 15. Загальні відомості про пластмаси, гуми. Вихідні матеріали, технологічні етапи оброблення, продукція та області застосування.

Тема 16. Виготовлення виробів з порошкових матеріалів. Матеріали, що використовуються, технологічні етапи виготовлення, інструмент і обладнання. Області застосування.

7. Орієнтовний розподіл навчального часу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лк	пр	лаб	інд	с.р.		лк	пр	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
МОДУЛЬ 1												
Змістовий модуль 1 Будова та властивості конструкційних матеріалів.												
Тема 1. Вступ. Класифікація, основні властивості конструкційних матеріалів, методи їх визначення. Будова металів. Основні відомості про сплави.	6	1		1		4	7			0,25		7
Тема 2. Залізо-вуглецеві сплави. Інфраструктура чорної металургії. Діаграми стану сплавів, їх практичне використання. Сталі та чавуни, їх класифікація та маркування. Обладнання галузі та інноваційні технології виробництва. Мікроструктура у рівноважному стані. Вплив вуглецю та постійних домішок на будову та властивості. Поняття про леговані сталі та чавуни.	8	3		1		4	7,25	0,25		0,25		7
Тема 3. Основи теорії термічної обробки. Метастабільні структури. Основні види термічної обробки: відпал, нормалізація, гартування відпуск. Вплив термічної обробки на структуру та властивості сталей. Поняття про хіміко-термічну обробку.	7	2		1		4	7			0,25		7
Тема 4. Кольорові метали та їх сплави.	7	2		1		4	7			0,25		7

<i>Склад, будова, властивості. Маркування. Області використання. Порошкові матеріали. Види та властивості. Області використання.</i>												
Разом за змістовим модулем 1	28	8		4		16	29,25	0,25		1		28
Змістовий модуль 2 Технологія ливарного виробництва.												
<i>Тема 5. Місце та значення ливарного виробництва в машинобудуванні. Сучасний стан ливарного виробництва. Схема та основні способи виготовлення виливків. Ливарні сплави, класифікація, вимоги до ливарних сплавів. Ливарні властивості сплавів. Явища, що супроводжують затвердіння виливків. Лиття у піщані форми.</i>	8	2		1		5	7,75	0,25		0,5		7
<i>Тема 6. Спеціальні способи виготовлення виливків. Переваги та недоліки. Виготовлення виливків в оболонкових формах, за витоплюваними моделями, в кокілях, відцентровим способом, під тиском, безперервним виливанням.</i>	8	2		1		5	7,5			0,5		7
Разом за змістовим модулем 2	16	4		2		10	15,25	0,25		1		14
Змістовий модуль 3 Технологія оброблення металів тиском (ОМТ).												
<i>Тема 7. Суть, особливості, характеристика, сучасний стан та перспективи розвитку основних видів ОМТ. Фізико-механічні основи ОМТ. Механізм пластичного деформування. Температурний інтервал та режим</i>	7,5	2		0,5		5	7,25	0,25				7

<i>нагрівання. Особливості нагрівання заготовок у печах індукційним або електроконтактним методами. Фактори, що впливають на пластичність. Нагрівання металу перед ОМТ. Прокатне виробництво. Суть та різновиди процесу, інструменти та обладнання. Кування. Суть процесу та технологічні операції.</i>												
<i>Тема 8. Пресування та волочіння. Основні технологічні операції. Сортамент виробів. Інструмент та обладнання, готова продукція.</i>	8	2		1		5	7,5			0,5		7
<i>Тема 9. Штампування. Суть і різновиди. Інструмент та обладнання. Об'ємне, листове штампування, нові методи листового штампування.</i>	8	2		1		5	7,5			0,5		7
Разом за змістовим модулем 3	23,5	6		2,5		15	22,25	0,25		1		21
МОДУЛЬ 2												
Змістовий модуль 4 Технологія зварювального виробництва.												
<i>Тема 10. Фізична суть та класифікація способів зварювання. Електричне, ручне дугове зварювання. Автоматичне дугове зварювання під флюсом, дугове зварювання у захисних газах, інші види дугового зварювання. Їх особливості, переваги, області застосування.</i>	8	2		1		5	7,75	0,25		0,5		7
<i>Тема 11. Газове зварювання. Зварювання тиском. Суть процесу та основні види</i>	8	2		1		5	7,5			0,5		7

<i>електроконтактного зварювання. Режими, обладнання. Напавлення та напилення. Паяння металів. Вогневе різання металів. Газокисневе різання. Дугове та плазмове-дугове різання.</i>												
Разом за змістовим модулем 4	16	4		2		10	15,25	0,25		1		14
Змістовий модуль 5 Технологія оброблення металів різанням (ОМР).												
<i>Тема 12. Основні методи ОМР. Класифікація рухів при ОМР. Явища та процеси, що супроводжують ОМР. Інструментальні матеріали для ОМР.</i>	7,5	2		0,5		5	7,5	0,5				7
<i>Тема 13. Оброблення на токарних і фрезерних верстатах. Схеми оброблення. Типи фрез та їх призначення. Основні види фрезерних робіт. Оброблення заготовок на свердлильних верстатах. Інструмент та обладнання.</i>	7	2		1		4	7,5			0,5		7
<i>Тема 14. Оброблення заготовок на стругальних, довбальних та протяжних, верстатах. Інструмент та обладнання. Види робіт. Обробні (оздоблювальні) роботи. Хонінгування, суперфініш, притирання. Основні поняття про електроерозійні, електрохімічні та променеві методи оброблення.</i>	7	2		1		4	7,5			0,5		7
Разом за змістовим модулем 5	21,5	6		2,5		13	22,5	0,5		1		21
Змістовий модуль 6 Неметалеві конструкційні матеріали.												
<i>Тема 15. Загальні відомості про пластмаси, гуми. Вихідні матеріали,</i>	7,5	2		1,5		4	7,75	0,25		0,5		7

<i>технологічні етапи оброблення, продукція та області застосування.</i>												
<i>Тема 16. Виготовлення виробів з порошкових матеріалів. Матеріали, що використовуються, технологічні етапи виготовлення, інструмент і обладнання. Области застосування.</i>	7,5	2		1,5		4	7,75	0,25		0,5		7
Разом за змістовим модулем 6	15	4		3		8	15,5	0,5		1		14
Усього годин	120	32		16		72	120	2		6		112

8. Види навчальних занять та їх орієнтовний зміст

№ з/п	Тема	Вид занять	Орієнтовний зміст
1	Дослідження механічних властивостей металів та сплавів: міцність, пластичність, твердість та в'язкість (2 год)	лабораторні	Ознайомлення з методикою визначення міцності, пластичності, твердості та ударної в'язкості
2	Вивчення макро- та мікроструктури металів (2 год)	лабораторні	Ознайомлення з макро- та мікроструктурами сталей та чавунів
3	Виготовлення виливків у піщані форми (2 год)	лабораторні	Ознайомлення з ручним формуванням, інструментом, послідовністю операцій
4	Визначення ступеню деформації при різних видах обробки металів тиском (2 год)	лабораторні	Ознайомлення зі ступенем деформації при куванні, волочінні, пресуванні
5	Ручне та автоматичне дугове зварювання (2 год)	лабораторні	Ознайомлення з основними характеристиками та технологічними особливостями
6	Газове та контактне зварювання металів (2 год)	лабораторні	
7	Оброблення заготовок на токарних верстатах (2 год)	лабораторні	Ознайомлення з характеристиками обладнання та впливом режимів різання на якість
8	Виготовлення виробів з пластмас. Виготовлення виробів з гуми. Виготовлення виробів з порошкових матеріалів (2 год)	лабораторні	Ознайомлення з основними технологічними параметрами та складом матеріалів. Ознайомлення з технологією отримання виробів

9. Форми та методи контролю

Методами контролю є: письмовий, тестовий, графічний, програмований контроль, практична перевірка, а також методи самоконтролю і самооцінки.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Поточне тестування та самостійна робота												Остаточна оцінка
ЛР1	ЛР2	ЛР3	ЛР4	СР1	РК1	ЛР5	ЛР6	ЛР7	ЛР8	СР2	РК2	$\frac{РК1+РК2}{2}$
20	20	20	20	20	100	20	20	20	20	20	100	= 100

11. Політика курсу

Під час навчання студенти зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності:

- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю;
- дотримуватися норм законодавства про авторське право;
- приймати активну участь у навчальному процесі;
- не запізнюватися на заняття, не пропускати заняття без поважних причин;
- самостійно і своєчасно вивчати матеріал пропущеного заняття;
- давати достовірну інформацію про результати власної навчальної діяльності.
- бути терпимим і доброзичливим до однокурсників та викладачів.

12. Методичне забезпечення

1. Підручник [1, 3, 4, 6].
2. Навчальний посібник [2, 5, 7].

13. Перелік навчальної, наукової та довідкової літератури

1. Плескач В.М., Акімов І.В., Мітяєв О.А. Технологічні методи виробництва заготовок деталей машин: Підручник / За заг. ред. доц. В.М. Плескача. – Запоріжжя: Просвіта, 2013. – 372 с., іл. 146.
2. Сушко О.В., Кюрчев С.В. Матеріалознавство і технологія конструкційних матеріалів: Навчальний посібник. – Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2010. – 232 с.: іл.
3. Солнцев Ю.П., Беліков С.Б., Волчок І.П., Шейко С.П. Спеціальні конструкційні матеріали: Підручник для вищих навчальних закладів. – Запоріжжя: «ВАЛПІС-ПОЛІГРАФ», 2010. – 536 с.
4. Volchok I.P., Belikov S.B., Gazha V.V. Material Science and Technology of Struktural Materials / Under editor-ship of I.P. Volchok, Professor, D. Sc. (Engineering) – Zaporizhzhya: ZNTU; Dike Pole, 2009. – 248 p.
5. Дурягіна З.А., Лизун О.Я., Пілюшенко В.Л. Сплави з особливими властивостями: Навч. посібник. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». 2007. – 236 с.
6. Попович В.В., Попович В.В. Технологія конструкційних матеріалів і матеріалознавство: Підручник. – Львів: Освіта, 2007. – 642 с.
7. Технологія конструкційних матеріалів. Практикум: навч. посібник / В.М. Плескач, І.П. Волчок. – Запоріжжя: Дике Поле, 2007. – 168 с.

14. Рекомендовані інформаційні джерела

1. http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/924/MZTM_KONSP_LEK.pdf
2. <http://arhipova.vk.vntu.edu.ua/file/53f9fdaa140acdf4cff603084f1274a2.pdf>
3. <http://arhipova.vk.vntu.edu.ua/file/44faab28841487612b8cd2ff8c00c452.pdf>
4. <http://tpz.vntu.edu.ua/files/Технологія%20конструкційних%20матеріалів.%20%20Частина%20перша..pdf>

5. [.http://nmcbook.com.ua/wp-content/uploads/2017/11/Лабораторний-практикум-з-технології-конструкційних-матеріалів-і-матеріалознавства.pdf](http://nmcbook.com.ua/wp-content/uploads/2017/11/Лабораторний-практикум-з-технології-конструкційних-матеріалів-і-матеріалознавства.pdf)
6. [.http://tpz.vntu.edu.ua/files/2017%20Files%20new/294_Шиліна_МВ.pdf](http://tpz.vntu.edu.ua/files/2017%20Files%20new/294_Шиліна_МВ.pdf).